

LA IMMERSIÓ LINGÜÍSTICA A CATALUNYA: REPTES I NOUS HORITZONS

Montserrat Sendra i Rovira

Professora del Departament de Filologia Catalana
Universitat de Barcelona

“La immersió és una tècnica pedagògica d’ensenyament-aprenentatge de llengües que té en compte que la llengua amb la qual s’està ensenyant no és la primera llengua dels alumnes i que, per tant, cal utilitzar un seguit d’estratègies per facilitar-ne l’aprenentatge.”

La immersió lingüística és un tema recurrent en l’actualitat del país: als mitjans de comunicació, a les converses amb familiars i amics, a les sentències judicials... però què és, realment, la immersió? La immersió és una tècnica pedagògica d’ensenyament-aprenentatge de llengües que té en compte que la llengua amb la qual s’està ensenyant no és la primera llengua dels alumnes i que, per tant, cal utilitzar un seguit d’estratègies per facilitar-ne l’aprenentatge.

Al principi del segle passat, uns estudis fets a Gal·les van comportar que fos considerada de manera negativa, perquè indicaven que els infants que estaven escolaritzats amb aquesta metodologia obtenien pitjors resultats cognitius i acadèmics (Saer, 1923). Posteriorment, la Conferència Internacional de Bilingüisme de Luxemburg (1928) i les resolucions de la UNESCO a París (1951) també van posicionar-se en contra de la tècnica pels mals resultats que provocava segons aquests estudis inicials (fets amb poca mostra i sense tenir en compte les condicions socioeconòmiques de l’alumnat).

Als anys 60, però, el Quebec (Canadà) va reintroduir-la al seu sistema educatiu i va provocar un canvi de paradigma: els nous estudis mostraven que els alumnes escolaritzats en dues llengües treien millors resultats que els alumnes monolingües. Aquest descobriment va portar a crear noves teories sobre l'aprenentatge de llengües, la competència lingüística dels parlants (Lambert, 1974) o hipòtesis sobre la interrelació de les llengües al nostre cervell (Cummins, 1979). Recerques posteriors han confirmat aquests beneficis, i encara han descobert més avantatges (com que el fet de saber dues llengües des de petits pot endarrerir l'aparició de malalties com l'Alzheimer o que augmenta la capacitat d'aprendre noves llengües).

Aquesta tècnica pot aplicar-se en diferents contextos (per exemple, els cursos d'immersió per aprendre anglès a l'estranger) i de diferents maneres. A l'escola catalana, s'hi aplica un model d'enriquiment (Fishman, 1976), bilingüisme additiu o sumatiu (Lambert, 1974), perquè l'objectiu és sumar competències lingüístiques addicionals a la primera llengua de l'alumne i augmentar el seu repertori lingüístic. També s'anomena immersió precoç o immersió primerenca perquè comença a l'etapa infantil (si comencés més tard, com en altres models, seria immersió tardana).

Les característiques més rellevants de la immersió són la concepció instrumental de la llengua (la llengua s'aprèn fent-la servir), la perspectiva comunicativa, la participació constant de l'alumnat, una major contextualització del discurs (perquè ningú perdi el fil del que es diu a classe), l'ús de recursos materials i simbòlics (joguines, pòsters, làmines, etiquetes...) i la necessitat de col·laboració per part de les famílies.

En la darrera dècada, però, s'ha produït un canvi en les metodologies pedagògiques que ha tingut també implicacions lingüístiques. El pas d'un model més vertical, centrat en la relació professor-alumne a un model més horitzontal, centrat en les relacions alumne-alumne ha provocat una disminució de l'exposició a la llengua catalana: perquè el professor parla menys a la classe i perquè els alumnes parlen més entre ells, en treballs de caire més cooperatiu.

Aquests usos entre iguals tendeixen a reproduir les dinàmiques del carrer, en les quals el castellà té una presència majoritària. Les dades del CSASE (2021) així ens ho indiquen: la llengua dels treballs en grup “sempre o gairebé sempre en català” ha passat del 67'8 % (2006) al 21'4 % (2021). Aquest pas d'un ensenyament més vertical a un model més horitzontal també ha afectat la immersió.

“El pas d'un model més vertical, centrat en la relació professor-alumne a un model més horitzontal, centrat en les relacions alumne-alumne ha provocat una disminució de l'exposició a la llengua catalana: perquè el professor parla menys a la classe i perquè els alumnes parlen més entre ells, en treballs de caire més cooperatiu.”

Per què? Doncs perquè la renovació pedagògica dels anys 80 va emmirallar-se en la immersió iniciada al Quebec (Canadà) als anys 60, en un context sociolingüístic força proper al de Catalunya (allà, però, hi conviuen l'anglès i el francès). A més, durant aquests vint anys d'aplicació, s'havia anat creant un corpus teòric d'investigacions en llengües minoritzades i es tenia clar què calia fer a cada moment. Les metodologies es van poder importar pràcticament sense transformacions.

Les noves metodologies que s'apliquen avui en dia als centres catalans, en canvi, provenen dels països nòrdics i són molt variables entre si. Són unes metodologies pensades en llengües dominants, que s'apliquen a Catalunya sense tenir en compte que aquí tenim una llengua minoritzada. Aquest oblit de la perspectiva lingüística fa que sovint no es tinguin en compte els usos lingüístics dels alumnes, empesos cap a la llengua hegemònica. Cal trobar l'encaix entre les noves metodologies i les llengües minoritzades, perquè, en molts casos, l'escola és l'únic espai en què els alumnes les poden practicar (i si no es practica la llengua, no s'aprèn, i sobretot: no s'agafa confiança per utilitzar-la autònomament).

“...és imprescindible desenvolupar una nova immersió: més horitzontal, basada en la conversa alumne-alumne. Cal potenciar la interacció entre iguals en català i treballar l’oralitat a l’aula, tant en registres formals com en registres informals.”

Actualment, doncs, és imprescindible desenvolupar una nova immersió: més horitzontal, basada en la conversa alumne-alumne. Cal potenciar la interacció entre iguals en català i treballar l’oralitat a l’aula, tant en registres formals com en registres informals. A nivell de centre, és imprescindible que hi hagi una continuïtat d’aquestes accions iniciades a classe i es reforcin els espais d’ús del català en ambients no formals i informals. Si els alumnes no col·loquialitzen la llengua i se la fan seva, després és molt difícil que la puguin utilitzar en el seu dia a dia. També podem reforçar aquest procés d’adquisició amb activitats de sensibilització lingüística i col·laborant amb les famílies i l’entorn de l’escola per generar un aprenentatge globalitzat.